

# Prevenција: "Nije to moja šema - program univerzalne prevencije ovisnosti"

Provoditelj: udruga MoSt

Godina provedbe: 2024

## Kratki opis programa

Program univerzalne prevencije ovisnosti kod mladih srednjoškolaca, usmjeren unaprjeđenju socijalnih/životnih vještina kritičkog razmišljanja mladih i roditeljskih vještina, osposobljavanju stručnjaka i aktivnoj participaciji mladih u kampanjama promocije zdravih stilova življenja.

## Sažetak programa

„Nije to moja šema – program univerzalne prevencije ovisnosti“ predstavlja inovativni program Udruge MoSt, kreiran na suvremenim principima prevencijske znanosti, temeljen na strateškom i operativnom planu Udruge i usklađen s postojećim aktivnostima usmjerenih prevenciji ovisnosti na području Splitsko – dalmatinske županije. Održivost programa osigurana je na nekoliko razina i Udruga ima postojeće resurse koji će omogućiti da se programske aktivnosti s korisnicima provedu s novim grupama korisnika i po isteku financiranja.

Udruga ima djelatnike s potrebnim znanjima i kompetencijama za provedbu i praćenje programskih aktivnosti (psihologinja, socijalna pedagoginja, pedagoginja, voditeljica financija; troje zaposleno na neodređeno vrijeme, jedan na određeno vrijeme), kao i mlade volontere koji sudjeluju u projektima i programima za djecu i mlade

Udruga intenzivno surađuje s partnerskim organizacijama na programu, Ženskim đlačkim domom Split i Komercijalno – trgovačkom školom Split, ali i drugim srednjim školama u županiji, u kojima provodi programe prevencije nasilja i promocije volontiranja i aktivizma mladih.

## 1. Županije provedbe

Splitsko-dalmatinska

## 2. Datum početka i završetka programa

Datum početka: 04.11.2022.

Datum završetka: 03.11.2025.

## 3. Ostvaruje li program formalno partnerstvo u zajednici

da

## 4. Ako da, s kim (suradnik u provedbi)

Komercijalno - trgovačka škola Split, Pomorska škola Split, Ženski đlački dom u Splitu

## 5. Dosadašnja iskustva udruge/institucije u provođenju istog ili sličnih programa

Mjesto provedbe programa: Split

Godina u kojoj se program provodio: 2024.

Broj obuhvaćenih korisnika: 152

## 6. Je li program originalno autorsko djelo nositelja ili je preuzet za korištenje uz dozvole autora

Izvor programa: Originalni program

Originalni naziv programa na jeziku s kojeg je preuzet:

## 7. Razina preventivnih intervencija

## 8. Okruženje na koje je program primarno usmjeren

Zajednica

## 9. Rizični i zaštitni čimbenici na koje program cilja

Rizični čimbenici: Program cilja na umanjivanje rizika za razvoj problema ovisnost kod mlade osobe (slabe socijalne vještine, loš nadzor roditelja i vještine postavljanja pravila i granica, pozitivna očekivanja od sredstava ovisnosti).

Zaštitni čimbenici: Program cilja na jačanje zaštitnih čimbenika na razini pojedinca (razvijene socijalne vještine, negativna očekivanja i razmišljanja o sredstvima ovisnosti, vještine odupiranja vršnjačkom pritisku), na razini obitelji (dobre vještine nadzora i uključenosti u život djeteta, dosljedno, dobno primjereno postavljanje pravila i granica, podržavajuća komunikacija u obitelji, sposobnost rješavanja obiteljskih problema, obiteljska kohezija), na razini škole (školske prilike za prosocijalni angažman) i zajednice (promocija prosocijalnih životnih stilova).

## 10. Procjena potreba

Način provedbe: Program podržava nacionalno zakonodavstvo i javne politike vezane uz droge, prvenstveno Zakon o suzbijanju zlouporabe droga i Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe droga za 2012-2017, koja govori o nužnosti posvećivanja pozornosti razvijanju sustava prevencije, uz ulaganje napora u osiguravanje dostupnosti preventivnih intervencija djeci i mladima kroz individualne i grupne aktivnosti za mlade, kojima je cilj usvajanje socijalnih vještina, zdravih stilova života i pozitivnih vrijednosti.

Procjene uporabe droga, potreba ciljane skupine (mladi srednjoškolci od 14 do 16 godina) i zajednice temeljene su na rezultatima epidemioloških studija o zlouporabi droga i empirijskih istraživanja s mladima na nacionalnoj i lokalnoj razini. Rezultati Europskog istraživanja o pušenju, pijenju alkohola i uzimanju droga među učenicima (ESPAD) za 2019. godinu pokazuju da se Hrvatska po konzumaciji ilegalnih droga kod mladih nalazi iznad ESPAD prosjeka i da je percepcija dostupnosti sredstava (cigareta, alkohola, marihuane) u Hrvatskoj i dalje vrlo visoka. Čak 90% učenika navodi da je probalo alkohol bar jednom u životu, a 42% učenika koji su već probali alkohol su u dobi od 13 godina i mlađi. Navodi se problem ekscesivnog pijenja kod mladih i visoki udio uporabe hlapljivih inhalanata i psihoaktivnih droga. Čak 21% učenika navodi da je barem jednom u životu probalo drogu. Značajni su podatci o ponašanjima vezanim uz uporabu interneta i kockanje. Rezultati pokazuju da se čak 76% učenika kladi na sport ili životinje, kako na internetu (8,7 %), tako i u tradicionalnom okruženju (22%). Također, 60% djevojaka i 47% mladića slobodno vrijeme provodi u korištenju društvenih mreža. Za analizu potreba u lokalnom kontekstu, uzeti su u obzir rezultati ESPAD-ovog istraživanja za 2011. godinu za Splitsko – dalmatinsku županiju. Rezultati ukazuju na problem podcjenjivanja negativnih učinaka povremenog pušenja i konzumacije duhana i marihuane na zdravlje, te na značajan broj učenika koji sa sredstvima ovisnosti počinju eksperimentirati u vrlo ranoj životnoj dobi: 44,3% ispitanika izjavilo je da je s 13 godina ili ranije pilo pivo, vino 34,4%, žestoka pića 18,7%, gotova miješana alkoholna pića 17,7%, a da 9,7% se opilo u toj dobi. Neki učenici dolaze veoma rano u kontakt s marihuanom, što povećava potencijalnu opasnost od razvoja psihičke ovisnosti. S 13 godina ili ranije, marihuanu je probalo 6% dječaka i 1,5% djevojčica prvih razreda te 5,3% dječaka i 1,3% djevojčica drugih razreda. Određeni dio učenika počinje eksperimentirati sa sintetičkim drogama već sa 14 godina. Rezultati istraživanja Rizična ponašanja djece i mladih u Splitsko-dalmatinskoj županiji koje je provela Služba za mentalno zdravlje NZZJZ SDŽ 2019./2020. na uzorku od 241 učenika osmih razreda i 1168 srednjoškolaca ukazuju da porast konzumacije alkoholnih pića i kanabisa raste s dobi učenika, a veći dio sklon je rizičnom epizodičnom ekscesivnom pijenju. Ispitanici smatraju kako je alkohol lako dostupan (najviše u kafićima, restoranima i diskotekama), a za kanabis smatraju da je najdostupniji na ulici. Rezultati Istraživanja o zdravstvenom ponašanju učenika (2017/2018) koja je proveo Hrvatski zavod za javno zdravstvo, također ukazuju kako intenzitet pušenja i pijenja alkohola raste dobi. Istraživanje Kockanje mladih u Hrvatskoj – učestalost igranja i zastupljenost problematičnog kockanja u Hrvatskoj (Ricijaš i sur., 2016) pokazuje kao je najčešća vrsta kockanja među hrvatskim adolescentima sportsko klađenje, a čak 12,9% adolescenata imaju ozbiljan psihosocijalni problem vezan uz kockanje. Navodi se i podatak da je 72,9% učenika kockalo bar jednom u životu, uzrokovano zbog lake dostupnosti igara na sreću. Rezultati istraživanja "Obilježja roditeljstva i odnos roditelja prema kockanju kao prediktori kockanja muške djece" (Maglica, 2017.) i provedenog na uzorku od 244 mladića od 14 do 19 godina i njihovim

roditeljima, ukazuju da roditelji procjenjuju kockanje kao manje ozbiljan rizik u odnosu na alkohol, cigarete i drogu, roditelji češće komuniciraju s djecom o ovisnostima vezanim uz konzumiranje sredstava ovisnosti (alkohol, cigarete, droge), te rizicima ponašajnih ovisnosti kojima su djeca svakodnevno izložena (Internet i video igre), nego o kockanju. Također, učestalije kockaju mladići čiji roditelji manifestiraju manje funkcionalna roditeljska ponašanja (kroz restriktivnu kontrolu i popustljivost) i čiji roditelji znaju za djetetovo kockanje. Učestalije kockaju mladići koji imaju iskustvo velikog novčanog dobitka koji ih ujedno i potiče na daljnje kockanje. Istraživanje u okviru projekta Pozitivan razvoj adolescenata u Hrvatskoj (2018) Laboratorija za preventijska istraživanja Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, provedeno s adolescentima u dobi od 14 do 19 godina, pokazuje da 72,2% učenika i 69,1% učenica konzumira alkohol jednom mjesečno ili češće te, a 16,6% učenika i 13% učenica konzumira marihuanu. Od igara na sreću, najzastupljenije su sportske kladionice (20,5% učenika i 7,8% učenica). U sportske kladionice jednom tjedno ili češće odlazi 15,5% učenika, a čak 37,7% učenika je to učinilo u zadnja 3 mjeseca.

Opis potreba ciljane skupine (mladi srednjoškolci od 14 do 16 godina) i odabir intervencije temelje se na suvremenim znanstvenim spoznajama iz područja preventijskih znanosti i smjernicama za kreiranje preventivnih programa. Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu preventivnog djelovanja, a struktura, sadržaj i provedba intervencije usklađeni su s EDPQS, Minimalnim standardima prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu (2017), Europskim preventijskim kurikulumom. U definiranju potreba ciljane skupine mladih i okruženja je sudjelovao programski tim Udruge i izvoditeljice iz partnerskih organizacija koje imaju uvid u potrebe mladih i ustanove iz koje dolaze. Ciljna skupina mladih od 14 do 16 godina odabrana je zbog specifičnosti razdoblja srednje adolescencije koje prolaze. Najistaknutiji razvojni zadaci u toj fazi su traženje ravnoteže između nezavisnosti i odgovornosti, promjene u moralnom rasuđivanju, razvoj novih odnosa s vršnjacima; mijenja se njihov odnos s članovima obitelji i razvijaju novu ulogu u društvu, propitkuju norme i postavljena pravila, a u ovom razdoblju prolaze i kroz povećane stresove, kao što je prelazak iz osnovne u srednju školu ili preseljenje u drugu sredinu; što može biti praćeno emocionalnim i socijalnim teškoćama. Programske aktivnosti Trening socijalnih/životnih vještina i kritičkog razmišljanja, radionice osmišljavanja i provedba kampanje promocije zdravih stilova življenja, usmjerene su povećanju socioemocionalnih vještina, vještina kritičkog razmišljanja, vještina odupiranja vršnjačkom pritisku, preispitivanju normativnih uvjerenja i aktivnoj participaciji mladih u rješavanje problema u zajednici, što odgovara na njihove razvojne potrebe i izazove s kojima se suočavaju u toj dobi. Obzirom na promjene koje se događaju u obitelji, uključivanje roditelja/skrbnika u radionice roditeljskih vještina značajnih za razdoblje adolescencije, doprinijeti će stvaranju uvjeta u kojima mladi mogu ostvariti svoje razvojne zadatke. U procjeni potreba su uzeti u obzir rizični i zaštitni čimbenici. Program cilja na jačanje zaštitnih čimbenika na razini pojedinca (razvijene socijalne vještine, negativna očekivanja i razmišljanja o sredstvima ovisnosti, vještine odupiranja vršnjačkom pritisku), na razini obitelji (dobre vještine nadzora i uključenosti u život djeteta, dosljedno, dobno primjereno postavljanje pravila i granica, podržavajuća komunikacija u obitelji, sposobnost rješavanja obiteljskih problema, obiteljska kohezija), na razini škole (školske prilike za prosocijalni angažman) i zajednice (promocija prosocijalnih životnih stilova). Program je usklađen s postojećim programima prevencije ovisnosti na području Splitsko – dalmatinske županije. U partnerskim organizacijama se ne provodi sveobuhvatne aktivnosti usmjerene prevenciji ovisnosti, a program obuhvaća edukaciju odgojno obrazovnih stručnjaka/voditelja za provođenje programa prevencije kockanja/klađenja mladih „Tko zapravo pobjeđuje“ Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, što je u skladu s rezultatima istraživanja o uključenosti mladih u igre na sreću, potrebama ciljane skupine i područja Splitsko – dalmatinske županije u kojoj se edukacija provodi po prvi put. Navedeno će omogućiti implementaciju programa u minimalno deset srednjih škola na području županije sa mladima od 14 do 16 godina. Očekivani rezultati: Ukupno je u programske aktivnosti uključeno 34 mladih, učenica i učenika Komercijalno – trgovačke škole u Splitu i Pomorske škole u Splitu.

S učenicima je provedeno ukupno 12 radionica treninga socijalnih/životnih vještina kritičkog razmišljanja na teme osobne odgovornosti, razumijevanja i izražavanja emocija, odupiranja vršnjačkom pritisku, razvoja vještina kritičkog razmišljanja i razvoja pozitivnih odnosa; što je doprinijelo jačanju njihovih socioemocionalnih kompetencija i osobnih kapaciteta i snaga. Provođenje Treninga socijalnih/životnih vještina u Komercijalno – trgovačkoj školi i Pomorskoj školi je doprinijelo razvoju pozitivne školske klime, jačanju preventivnih aktivnosti unutar škole, detekciji potreba i poteškoća s kojima se učenice suočavaju i jačanju mreže podrške učenicama u riziku.

Održana 3 edukativna predavanja na kojima je sudjelovalo ukupno 90 odgojno – obrazovnih stručnjaka doprinijela je jačanju njihovih profesionalnih kompetencija, promociji zaštitnih čimbenika u školskom okruženju i detekciji potreba

odgojno - obrazovnih stručnjaka.

Održana edukacija „Tko zapravo pobjeđuje“ za 24 odgojno – obrazovna stručnjaka u svrhu implementacije programa u školama.

## **11. Trajanje programa**

Trajanje jednog ciklusa programa u tjednima: 52

## **12. Ciljevi programa**

Opći: Prevencija ovisnosti kod mladih srednjoškolaca unaprjeđenjem vještina mladih, roditelja i stručnjaka, te aktivnim sudjelovanjem mladih u kampanjama promocije zdravih stilova življenja.

Specifični: 1. Unaprjeđenje socio-emocionalne vještine mladih, vještine kritičkog razmišljanja o normativnim uvjerenjima i vještine odupiranja socijalnom pritisku

2. Unaprjeđenje roditeljske vještine relevantne za pozitivne odgojne ishode kod mladih

3. Kompetentni odgojno - obrazovni stručnjaci za provođenje programa prevencije kockanja kod mladih i za prepoznavanje, reagiranje i komuniciranje s mladima o ponašajnim ovisnostima

4. Povećane prilike za participaciju mladih u kampanjama promocije zdravih stilova življenja

## **13. Ciljana skupina**

Srednja škola, Odrasli, Obitelj / roditelji, Odgojno - obrazovni djelatnici

## **14. Korisnici programa**

Opis korisnika: 1. Mladi srednjoškolci (14 - 16 godina)

2. Roditelji/ skrbnici

3. Odgojno - obrazovni stručnjaci

4. Mladi - opća populacija

Broj korisnika na godišnjoj bazi: 152

## **15. Metode korištene u programu**

Predavanje, Radionica

## **16. Program je evaluiran**

da

## **17. Vrsta provedene evaluacije**

Da - Evaluacija procesa i učinka

## **18. Metoda evaluacije**

Unutarnje praćenje provedbe programa realiziralo se putem redovitih sastanaka voditeljice i izvoditeljica programskih aktivnosti (dva puta mjesečno) i redovito vođenom statistikom broja korisnika i broja realiziranih aktivnosti koje doprinose ostvarenju cilja – broj održanih radionica Treninga socijalnih/životnih vještina i kritičkog razmišljanja, broj radionica roditeljskih vještina, broj održanih edukativnih radionica/predavanja za odgojno – obrazovne stručnjake na temu prevencije ovisnosti, broj korisnika (mladih i roditelja) uključenih u aktivnosti, broj provedenih broj promotivnih objava. Redovito je vođena dokumentacija programa - potpisne liste za programske aktivnosti, informirani pristanci, foto dokumentacija, izvadci s društvenih mreža i mrežnih stranica.

Vanjsko praćenje provedbe programa realiziralo se redovitim sastancima i kontaktima s partnerskim organizacijama Komercijalno – trgovačkom školom u Splitu i Pomorskom školom. Tijekom izvještajnog razdoblja realizirana su četiri sastanka s partnerima, te kontinuirani sastanci i telefonski kontakti s psihologinjom Komercijalno – trgovačke škole Split i psihologinjom Pomorske škole sa ciljem praćenja implementacije Treninga socijalnih/životnih vještina, vještina kritičkog razmišljanja i odupiranja vršnjačkom pritisku i radionica roditeljskih vještina.

Za potrebe procesne evaluacije, vođena je cjelokupna programska dokumentacija i statistički podaci o provedbi

programa. Za potrebe evaluacije učinka primijenjen je BERS – 2 upitnik (Epstein, 2004.) o ponašajnim i socio-emocionalnim kompetencijama srednjoškolaca u pre – test (na početku provedbe radionica) i post – test fazi (na kraju provedbe radionica u Komercijalno – trgovačkoj školi i u pre – test fazi u Pomorskoj školi Split. Upitnik o zadovoljstvu nakon svakog edukativnog predavanja za stručnjake, odgojno – obrazovne djelatnike.

## **19. Evaluatori**

Unutarnji

## **20. Najvažniji rezultati evaluacije**

Rezultati BERS - 2 upitnika ukazuju na pozitivan utjecaj socioemocionalnih kompetencija kod mladih srednjoškolaca.

## **21. Program je promoviran u okviru medijske kampanje na nacionalnoj i/ili lokanoj razini**

Promoviran: ne

Sadržaj i tijek kampanje:

## **22. Ukupni proračun programa za jednu godinu provođenja (HRK)**

26.677,28 €

## **23. Izvori financiranja**

Vlastita sredstva (HRK):

Gradsko financiranje (HRK):

Županijsko financiranje (HRK):

Nacionalno financiranje (HRK):

Drugi izvori (HRK): 3.000,00 €